

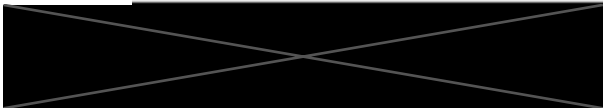
Skutki braku aktu małżeństwa dla ustalenia zawarcia małżeństwa

Wyrok
Naczelnego Sądu Administracyjnego
z dnia 20 lutego 2020 r.
II OSK 828/18

Teza

Brak aktu małżeństwa nie może być przeszkodą w ustaleniu, że małżeństwo to zostało zawarte, w sytuacji gdy z oświadczenia ojca złożonego w trakcie sporządzania aktu urodzenia wynika, że związek małżeński z matką zawarty został w formie religijnej, a małżonkowie byli osobami pochodzenia żydowskiego. Zgodnie z treścią art. 46 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego rabin miał wyłączne prawo udzielania ślubów i rozwodów w obrębie swojej gminy, z zastrzeżeniem praw rabinów stowarzyszeń wyznaniowych. Dodatkowo gdy do zawarcia związku małżeńskiego mające miejsce w 1939 r. przed wybuchem II wojny światowej, nie można wykluczyć, że małżeństwo zostało zawarte tuż przed wybuchem wojny i rodzice skarżącego w związku z ucieczką z terenu działań wojennych mogli nie dopełnić formalności w postaci zarejestrowania zawartego związku małżeńskiego i uzyskania aktu małżeństwa. W takiej sytuacji niemożliwością byłoby wymagać od osób narodowości żydowskiej podjęcia próby zgłoszenia faktu zawarcia małżeństwa. Nie można tym samym uznać, że brak aktu małżeństwa musi skutkować niemożnością ustalenia faktu zawarcia małżeństwa rodziców. Fakt zawarcia małżeństwa przez rodziców może być dowodzony także za pomocą innych dowodów.

Skład sądu

Sentencja

Naczelny Sąd Administracyjny w dniu 11 lutego 2020 r. na rozprawie w Izbie Ogólnoadministracyjnej sprawy ze skargi kasacyjnej M. B. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 7 grudnia 2017 r. sygn. akt IV SA/Wa 2247/17 w sprawie ze skargi M. B. na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia (...) lipca 2017 r. Nr (...) w przedmiocie odmowy potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego 1. uchyla zaskarżony wyrok, zaskarżoną decyzję oraz utrzymaną nią w mocy decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia (...) marca 2013 r. Nr (...); 2. zasądza od Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz M. B. kwotę 1037, 00 (jeden tysiąc trzydzieści siedem) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r. sygn. akt IV SA/Wa 2247/17 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie oddalił skargę M. B. na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia (...) lipca 2017 r. Nr (...) w przedmiocie odmowy potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego.

Powyższy wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie zapadł w następującym stanie faktycznym i prawnym.

W dniu (...) grudnia 2012 r. do Wojewody Mazowieckiego w Warszawie wpłynął wniosek M. B. o potwierdzenie posiadania obywatelstwa polskiego.

Wojewoda Mazowiecki decyzją z dnia (...) marca 2013 r. Nr (...) odmówił potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego przez wnioskodawcę.

Po rozpoznaniu odwołania Minister Spraw Wewnętrznych decyzją nr (...) z dnia (...) lipca 2014 r., utrzymał w mocy decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia (...) marca 2013 r.

Wyrokiem z dnia 19 listopada 2014 r., sygn. akt IV SA/Wa 1818/14, WSA w Warszawie oddalił skargę M. B. na decyzję Ministra z dnia (...) lipca 2014 r.

Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt II OSK 430/15 uchylił zaskarżony wyrok WSA oraz decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia (...) lipca 2014 r.

Decyzją z dnia (...) lipca 2017 r. Nr DOI-R-I-6270-52/2017/AK Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji po rozpoznaniu odwołania M. B. od decyzji Wojewody Mazowieckiego z dnia (...) marca 2013 r. utrzymał w mocy decyzję Wojewody z dnia (...) marca 2013 r.

W uzasadnieniu wskazano, że w trakcie postępowania odwoławczego pełnomocnik strony przedłożył do akt sprawy akt urodzenia wnioskodawcy wydany przez USC w K., z którego wynika, że wnioskodawca urodził się w dniu (...) sierpnia 1946 r., w m. K. (Niemcy), jako M. B., syn B. i R.

Organ wskazał, że z uwagi na datę urodzenia wnioskodawcy dla ustalenia jego statusu obywatelstwa polskiego stosuje się przepisy ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. R.P. Nr 7, poz. 44 ze zm.), która to ustawa obowiązywała w chwili zaistnienia zdarzeń mających znaczenie dla ustalenia statusu obywatelstwa polskiego M. B.. Natomiast przepis art. 5 tej ustawy wskazywał, iż "przez urodzenie dzieci ślubne nabywają obywatelstwo ojca, a dzieci nieślubne obywatelstwo matki".

Organ stwierdził, że Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt II OSK 430/15 wydanym w przedmiotowej sprawie wskazał w toku ponownego rozpoznania sprawy, iż organ powinien uzupełnić materiał dowodowy sprawy o materiały znajdujące się w aktach sprawy brata skarżącego M. B., wyjaśnić czy jest możliwe jest ustalenie miejsca zawarcia w formie wyznaniowej małżeństwa przez rodziców skarżącego, a zwłaszcza miejsca zamieszkania rodziców skarżącego w 1939 r., czy w miejscu zamieszkania rodziców skarżącego przed wyjazdem z Polski zachowały się dokumenty dotyczące rodziców skarżącego. Ponadto, zdaniem NSA, konieczne jest jednoznaczne ustalenie, na jakiej podstawie można przyjąć, że ojciec i matka skarżącego nabyli, posiadali i nie utracili obywatelstwa polskiego, co ma istotne znaczenie także z tego powodu, że w przypadku, gdy skarżący nie nabył obywatelstwa polskiego po ojcu, to z jakich przyczyn nie można potwierdzić posiadania przez skarżącego obywatelstwa po matce.

Po analizie akt dotyczących sprawy brata wnioskodawcy organ wskazał, iż M. B., urodził się jako syn D. B. (w Polsce B. B.) i R. vel R., w dniu (...) maja 1956 r. w miejscowości T. (Izrael), a więc w trakcie obowiązywania ustawy z dnia 8 stycznia 1951 r., o obywatelstwie polskim, która nie uzależniała możliwości wywodzenia obywatelstwa polskiego od statusu małżeńskiego rodziców. Zgodnie przepisami powyższej ustawy, M. B. mógł nabyć obywatelstwo polskie z mocy prawa wyłącznie wówczas, gdyby w dacie jego urodzenia obywatelstwo to posiadało przynajmniej jedno z jego rodziców. Bezsprzecznym jest, co wynika wprost z decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia (...) kwietnia 2010 r. Nr (...), iż obywatelstwo polskie w dacie urodzenia się M. B. posiadał jego ojciec D. (B.) B. Brak jest natomiast dokumentów potwierdzających zawarcie przez D. B. związku małżeńskiego z Panią R. B.

Organ wskazał, że na potwierdzenie ślubnego pochodzenia wnioskodawcy pełnomocnik przedłożył przy piśmie z dnia (...) lutego 2014 r., zaświadczenie wydane przez USC w K. następującej treści: "(...) Akt urodzenia jest dokumentem mającym moc dowodową. Potwierdza, że Pan M. B. jest ślubnym dzieckiem małżonków B. B. i R. B. z domu J. M. B. jest prawnie uznanym dzieckiem swoich rodziców B. i R. B".

Minister stwierdził, że w piśmie z dnia (...) kwietnia 2014 r., wystąpił, za pośrednictwem Konsulatu Generalnego RP w K., do USC w K. z zapytaniem, czy rejestrując urodzenie się wnioskodawcy rodzice strony przedłożyli dokument potwierdzający zawarcie związku małżeńskiego przez: B. B. i R. z domu J.; na podstawie jakich informacji stwierdzono pochodzenie małżeńskie wnioskodawcy; czy w dokumentach będących w posiadaniu USC w K. znajduje się akt uznania M. B. przez B. B. Minister wskazał, że Konsulat Generalny RP w K. w piśmie z dnia (...) maja 2014 r., przedłożył odpowiedź jaką w powyższej kwestii uzyskał z USC w K., z której wynika, że B. B. nie był w stanie przedłożyć żadnego dokumentu odnośnie do zawarcia małżeństwa przez jego rodziców, np. aktu małżeństwa. Jednocześnie powyższy USC w K. przesłał poświadczone za zgodność z oryginałem kserokopie dokumentów z akt zbiorowych.

W uzupełnieniu powyższej odpowiedzi Konsulat Generalny RP w K. wraz pismem z dnia (...) czerwca 2014 r., przedłożył pismo z USC w K., w którym to wskazano, że "(...) Wątpliwe względnie sporne może być to, czy rodzice Pana B. w momencie jego narodzin byli w świetle prawa małżeństwem i czy Pan B. przyszedł na świat jako dziecko ślubne. Pan B. nie przedłożył aktu małżeństwa swoich rodziców, co z pewnością można wyjaśnić historycznymi wydarzeniami. Urzęd-

niczka urzędu stanu cywilnego skorzystała z możliwości zastąpienia dokumentów innymi, która wynika z § 9 Ustawy o stanie cywilnym i zażądała od Pana B. innych dokumentów dotyczących ich stanu cywilnego. Pan B. przedłożył więc akty zgonu swoich rodziców, które wskazywały, że status jego ojca, który zmarł jako pierwszy, był "żonaty", zaś jego matka była określana mianem "wdowy". Ponadto z kart rejestracyjnych z obozu dla uchodźców "(...)" wynikało, że matka figurowała pod nazwiskiem "B. z domu J.". Na podstawie tych dokumentów i zeznań Pana B. urzędniczka urzędu stanu cywilnego uznała za udowodnione narodziny z rodziców będących małżeństwem i taki zapis sporządziła. (...) Podsumowując nie uważam udokumentowania narodzin w ramach możliwości wynikających z § 9 Ustawy o stanie cywilnym za nieprawidłowe. Z perspektywy polskiego prawa o stanie cywilnym ocena sytuacji może być jednak inna."

Organ powołał, że stosownie do art. 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r., Prawa o aktach stanu cywilnego (Dz.U. 2016, poz. 2064) akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym. Tym samym akt urodzenia zainteresowanego może dowodzić faktu jego urodzenia się w określonej dacie i miejscowości z rodziców wskazanych w tym akcie. Nie jest on jednak dowodem na zawarcie związku małżeńskiego przez jego rodziców (por. wyrok NSA z dnia 25 kwietnia 2008 r., sygn. II OSK 172/07).

Minister wskazał, że w piśmie z dnia (...) czerwca 2014 r. - pełnomocnik M. B. - przedłożył do akt sprawy orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego w T. z dnia 23 listopada 2011 r. Nr akt: (...) o treści "Powód M. B., nr tożsamości (...) przedłożył wniosek o potwierdzenie, iż jego zmarli rodzice byli małżeństwem zgodnie z religią Mojżesza i Izraela. Na podstawie oświadczenia Powoda oraz dokumentów znajdujących się w aktach sprawy Sąd orzeka co następuje Zmarły B. Nr tożsamości: (...) oraz Zmarła, p. R. B. z d. J. Nr tożsamości: (...) pozostawali w związku małżeńskim zgodnie z religią Mojżesza i Izraela. Małżeństwo zostało zawarte w Polsce w r. 1939".

Organ wskazał, że Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt II OSK 430/15, wydanym w przedmiotowej sprawie, wskazał, iż Orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego z T. z dnia 23 listopada 2011 r. rozstrzyga jedynie o tym, że rodzice skarżącego zawarli związek małżeński w formie wyznaniowej w Polsce, w 1939 r. Nie można z góry zakładać, że nie jest możliwe wyjaśnienie i ustalenie na podstawie innych dowodów dokładnej daty zawarcia tego małżeństwa oraz miejscowości w której małżeństwo zostało zawarte. Ustalenie miejsca zawarcia małżeństwa ma znaczenie dla oceny skuteczności prawnej małżeństwa, ponieważ na niektórych obszarach Polski dopuszczalne było zawarcie małżeństwa w formie wyznaniowej. W przypadku ustalenia jedynie miejsca zamieszkania rodziców skarżącego w 1939 r., konieczne byłoby jednak dokonanie oceny, czy małżeństwo zostało zawarte w miejscu zamieszkania rodziców skarżącego oraz jaki stan prawny co do formy zawarcia małżeństwa obowiązywał na tym obszarze.

Wskazano, że na wezwanie Ministra w piśmie z dnia (...) marca 2017 r., pełnomocnik Wnioskodawcy wskazał, że rodzice wnioskodawcy przed wojną zamieszkiwali w R. i w R. w 1939 r. zawarli związek małżeński. Matka wnioskodawcy urodziła się w 1920 r. w R. jako córka M. i H. Miała dwóch braci D. i E. oraz pięć siostr S., R., T., G. i H. Matka wnioskodawcy do rozpoczęcia wojny zamieszkiwała wraz z rodziną w R. przy ul. Ż. lub S. (...) lub (...).

Organ wskazał, że na wystosowane zapytanie USC w R. udzielił odpowiedzi, iż nie został odnaleziony akt małżeństwa R. J. z B. (B.) B. zawarty w 1939 r., w R. Kierownik USC R. poinformował również Ministra, iż w tej sprawie sprawdzono księgi małżeństw z okresu 1925-1942.

Minister wskazał, że dokonał analizy akt zbiorowych przedłożonych przez wnioskodawcę niezbędnych do rejestracji jego urodzenia, jakie w tej sprawie pozyskał za pośrednictwem Konsulatu Generalnego RP w K., z USC K. w szczególności oświadczenia zainteresowanego jakie złożył on w dniu (...) października 2013 r. W przedmiotowym oświadczeniu M. B. wskazywał, że jego rodzice, B. B. i R. J., urodzili się w R. (Polska). Zaraz po wybuchu II-giej wojny światowej uciekli do Związku Radzieckiego. Tam nigdy nie przebywali przez dłuższy czas w jednym miejscu (...). Po zakończeniu wojny wrócili do R. W R. dowiedzieli się, że ich cała rodzina zginęła z rąk nazistów. Postanowili uciec na Zachód. Również i pełnomocnik brata wnioskodawcy w piśmie z dnia (...) listopada 2009 r., skierowanym do Wojewody Mazowieckiego wskazywał, że matka wnioskodawcy urodziła się i zamieszkiwała do rozpoczęcia wojny w R. Zaraz po wojnie wyszła za mąż za ojca wnioskodawcy (...) Razem z mężem wyjechała na pobyt stały do Izraela.

Organ podał, że na wystosowane zapytanie w piśmie z dnia (...) marca 2017 r., USC w R. udzielił informacji, że nie odnaleziono aktu małżeństwa sporządzonego na nazwiska: R. J. i B. (B.) B. W Urzędzie Stanu Cywilnego w R. znajdują się księgi wyznania mojżeszowego do 1942 roku i w tych księgach nie odnaleziono aktu małżeństwa. Sprawdzono także pozostałe księgi małżeństw do 1955 roku i również nie odnaleziono aktu małżeństwa na powyższe dane.

Wobec powyższego organ uznał, że bezspornym jest, iż rodzice Zainteresowanego nie zawarli związku małżeńskiego w R. lub zawarli związek małżeński jedynie w formie religijnej, który nie został następnie wpisany do ksiąg stanu cywilnego w R..

Minister wskazał, że pełnomocnik wnioskodawcy przy piśmie z dnia (...) kwietnia 2017 r., przedłożył orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego z T. – poprawione – z dnia 23 kwietnia 2017 r., z którego wynika, iż rodzice skarżącego zawarli związek małżeński w mieście R. w Polsce, w roku 1939.

Organ stwierdził, że przedmiotowe orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego w T. – poprawione – z dnia 23 kwietnia 2017 r., dowodzi zawarcia przez rodziców religijnego związku małżeńskiego. Organ powołał się również na orzeczenie, z którego wynika, że WSA w Warszawie w wyroku z dnia 3 kwietnia 2014 r., sygn. akt IV SA/Wa 2888/13 wskazał, iż "organ administracji nie jest władny kwestionować wydanego przez sąd rabinacki orzeczenia i zaprzeczać ustaleniom tego sądu, że rodzice skarżącej zawarli związek małżeński 21 maja 1947 r. Inną natomiast kwestią jest czy związek ten był skuteczny na gruncie przepisów państwowych obowiązujących w dniu zawarcia tego związku i w miejscu jego zawarcia".

Organ stwierdził, że uzyskał z Departamentu Legislacyjno-Prawnego Ministerstwa Sprawiedliwości w analogicznej sprawie (pismo z dnia (...) sierpnia 2010 r. Nr (...)) opinię z której wynika, że "istota instytucji uznania zagranicznych orzeczeń sprowadza się do przeniesienia skutków prawnych, jakie wywołuje orzeczenie w jednym państwie, na obszar innego państwa. Zatem uznanie za skuteczne na terytorium RP orzeczenia sądu rabinackiego w określonej części wywołuje ten skutek, że zachodzi podstawa do przyjęcia, że wskazanym w nim stronom udzielono ślubu w formie religijnej w 1941 r. Ustalenie to nie przesądza, że ślub ten wywołał skutki prawne. Ocena tych skutków powinna bowiem nastąpić na podstawie analizy ustawodawstwa obowiązującego w miejscu udzielenia ślubu (...)".

Wskazano, iż R. leżało wówczas na obszarze Królestwa Polskiego wchodzącego w skład Rosji. Na terytorium byłego zaboru rosyjskiego obowiązywały dwa systemy prawa małżeńskiego. Na terenie byłego Królestwa Polskiego, na którym znajdowało się R., obowiązywało prawo małżeńskie z 1836 r., zaś na pozostałych ziemiach (Ziemie Wschodnie) prawo małżeńskie zawarte w Zwodzie Praw Cesarstwa Rosyjskiego z 1832 r. Różnice pomiędzy tymi systemami były na tyle niewielkie, iż obydwa systemy można potraktować łącznie. Najogólniej rzecz ujmując, rosyjskie prawo małżeńskie (kongresowe i stricte rosyjskie) przejęło - na zasadzie recepcji - rozwiązania poszczególnych wyznań nadając im charakter prawa państwowego. Normy dotyczące zawarcia małżeństwa - w każdym z uznanych wyznań zawarte zostały w odrębnych rozdziałach Prawa Małżeńskiego. Związki małżeńskie zawierane były wobec duchownych poszczególnych uznanych wyznań. Po dopełnieniu ceremonii zawarcia małżeństwa proboszcz parafii zobowiązany był następnie spełnić obowiązki urzędnika stanu cywilnego, to znaczy musiał sporządzić cywilny akt małżeństwa.

Organ powołał ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz.U. z dnia 13 października 1926 r. Nr 101, poz. 580) tzw.: Prawo prywatne międzydzielnicowe, która stanowiła w części "V PRAWA MAŁŻEŃSKIE, Zawarcie małżeństwa. Art. 13.1), że "Prawną możność zawarcia ważnego związku małżeńskiego ocenia się dla każdej ze stron według prawa, któremu strona podlega osobiście (art. 1 i 2). 2) Władza właściwa może odmówić udzielenia ślubu obywatelowi polskiemu zdolnemu do zawarcia małżeństwa według prawa, któremu podlega osobiście, gdyby był niezdolny według prawa, obowiązującego w siedzibie władzy. Art. 14. Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu, obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego. Do ważności małżeństwa wystarczy zachowanie formy przepisanej przez prawa, którym oboje przyszli małżonkowie podlegają osobiście".

Organ uznał w oparciu o powyższe, że dla skutecznego zawarcia małżeństwa przez rodziców strony w 1939 r., w R. fakt zawarcia małżeństwa w formie religijnej przed rabinem powinien być zarejestrowany w księgach stanu cywilnego. Ponieważ w księgach stanu cywilnego w R. brak informacji o zawarciu związku małżeńskiego przez rodziców zainteresowanego nie jest możliwe uznanie, że rodzice strony zachowali przy tej czynności formę wymaganą przez obowiązujące wówczas prawo, a co za tym idzie, że ich ślub wywołał skutki prawne w polskim prawie rodzinnym. Powołano, że za taką oceną materiału dowodowego w niniejszej sprawie, przemawia fakt, iż księgi metrykalne wyznania mojżeszowego z lat 1925-1942 zachowały się w stanie kompletnym w Urzędzie Stanu Cywilnego w R.

Organ uznał, że B. (B.) B. oraz R. J. zawarli jedynie religijny związek małżeński – co potwierdza wyrok Okręgowego Sądu Rabinackiego, który nie wywoływał skutków w świetle polskiego prawa rodzinnego. Bez znaczenia w przedmiotowej sprawie jest, iż organy państwa Izrael uznały go za skuteczny w świetle prawa izraelskiego. Bezsprzecznym jest bowiem, iż rodzice zainteresowanego zawierając związek małżeński w Polsce byli zobowiązani do przestrzegania prawa polskiego. Rodzice Zainteresowanego zawarli jedynie tzw. związek rabinacki – ściśle wyznaniowy, który nie został zgłoszony zgodnie z wymogami obowiązującego wówczas prawa rodzinnego. Wskazano, że zarejestrowanie w Izraelu rodziców strony jako małżeństwa oraz posługiwanie się przez jego matkę nazwiskiem ojca – B., nie dowodzi zawarcia małżeństwa przez jego rodziców. Podano, że rejestracja ta, jak wskazuje sam zainteresowany, nastąpiła wyłącznie na podstawie oświadczeń rodziców wnioskodawcy, iż zawarli w Polsce związek małżeński. W ocenie organu okoliczność w postaci rejestracji w Izraelu jako małżeństwa oraz posługiwanie się przez matkę nazwiskiem ojca, nie dowodzą zawarcia – prawnie skutecznego – małżeństwa przez jego rodziców.

Organ nie uznał, za dowód na zawarcie związku małżeństwa figurowanie matki Wnioskodawcy w karcie rejestracyjnej obozu "G." pod nazwiskiem ojca Wnioskodawcy ponieważ po zakończeniu II wojny światowej osoby przebywające na terytorium Niemiec nie posiadały żadnych dokumentów tożsamości, a ich rejestracja następowała wyłącznie na podstawie oświadczeń.

Organ uznał, że wnioskodawca, jako dziecko nieślubne, mógł nabyć obywatelstwo polskie wyłącznie po swojej matce R. Organ ustalił, że R. B. rodowe J. – matka strony urodziła się w R. i zamieszkiwała tam do co najmniej 1930 r., i jako stała mieszkanka R., nabyła w dniu (...) stycznia 1920 r. obywatelstwo polskie na podstawie przepisu art. 2 pkt 1 lit. a) cyt. ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego. Wskazano, że bezsprzecznym jest, iż wnioskodawca nabył obywatelstwo polskie na podstawie art. 4 w związku z art. 5 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego, przez urodzenie – jako dziecko nieślubne – z matki R. B. rodowe J., obywatelki polskiej.

Organ stwierdził, że w toku postępowania przedłożono świadectwo potwierdzające nabycie obywatelstwa izraelskiego przez matkę zainteresowanego, z którego wynika, iż nabyła ona obywatelstwo izraelskie w dniu (...) listopada 1948 r. Wskazano, że wnioskodawca, w chwili nabycia obywatelstwa izraelskiego przez jego matkę był małoletni i dlatego mógł utracić obywatelstwo polskie wyłącznie wtedy gdy utraciłaby je jego matka, która sprawowała opiekę nad małoletnim wówczas Wnioskodawcą. Podano, że wnioskodawca nie wykazał, że jego matka w dacie nabycia obywatelstwa izraelskiego pozostawała w związku małżeńskim z obywatelem polskim. W konsekwencji R. B. rodowe Jakubowicz nie dotyczył art. 13 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego. Oznacza to, że obywatelstwo polskie matka wnioskodawcy utraciłaby po spełnieniu przesłanek utraty obywatelstwa polskiego wymienionych w art. 11 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego. Organ stwierdził, że matka zainteresowanego, jako niepodlegająca powszechnemu obowiązkowi wojskowemu w Polsce, utraciła obywatelstwo polskie z mocy prawa na podstawie art. 11 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego przez nabycie obywatelstwa izraelskiego, a wraz z nią utracił obywatelstwo polskie na podstawie przepisu art. 11 ustawy, jej małoletni wówczas syn – M. B., który również w tej dacie nabył obywatelstwo izraelskie. Organ powołał się na wykładnię systemową art. 11 w zw. z art. 13 ww. ustawy. Wskazano również, że wnioskodawca nie nabył w okresie późniejszym obywatelstwa polskiego.

Skargę na decyzję Wojewody Mazowieckiego do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie wniósł M. B. podnosząc zarzuty:

1. niewłaściwego zastosowania art. 4 pkt 1 w zw. z art. 5 względnie art. 4 pkt 2 w zw. z art. 6 ustawy z dnia 20 lutego 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego poprzez przyjęcie, iż skarżący nie nabył z chwilą urodzenia obywatelstwa polskiego,

2. niewłaściwego zastosowania art. 1145 KPC w zw. z art. 1146 KPC w zw. z 1147 KPC w zw. z art. 7, art. 76 § 1, 77, 80 i art. 107 § 3 KPA poprzez uznanie, iż orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego w T. z dnia 30 kwietnia 2017 r. nie wywołało skutków w prawie polskim dla wykazania "ślubnego" pochodzenia skarżącego,

3. błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 58 i 179 prawa małżeńskiego zawartego w Zwodzie Praw Cesarstwa Rosyjskiego z dnia 16/28 marca 1832 r. poprzez uznanie, iż dla skuteczności w prawie polskim zawartego małżeństwa w formie wyznaniowej (judaizmie) wymagane było sporządzenie przez rabina cywilnego aktu zawarcia małżeństwa,

4. niewłaściwego zastosowania art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.2014, poz. 1741), art. 76 § 1 KPA oraz art. 1138 KPC poprzez dokonanie ustaleń sprzecznych z treścią niemieckiego aktu urodzenia w zakresie "ślubnego" pochodzenia skarżącego,

5. niewłaściwego zastosowanie art. 11 i 13 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż utrata obywatelstwa polskiego przez matkę skarżącego będącą "nieślubnym" dzieckiem prowadzi jednocześnie do utraty także przez niego obywatelstwa polskiego,

6. naruszenia art. 7, art. 16 § 1, art. 76 § 1, 77, 80 i art. 107 § 3 KPA oraz art. 138 § 1 pkt 1 w zw. z art. 10 ust. 3 w zw. z art. 55 w zw. z art. 66 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim poprzez błędne ustalenie "nieślubnego" pochodzenia skarżącego i utraty przez niego wraz z matką z dniem (...) maja 1948 r. obywatelstwa polskiego, a także z powodu braku wyjaśnienia podstaw prawnych takiego stanowiska.

W odpowiedzi na skargę organ wniósł o jej oddalenie, podtrzymując dotychczasowe stanowisko w sprawie.

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r. sygn. akt IV SA/Wa 2247/17 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie oddalił na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lipca 2017 r. w przedmiocie odmowy potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego.

W uzasadnieniu wyroku Wojewódzki Sąd Administracyjny stwierdził, że postępowanie w sprawie prowadzone było na podstawie ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. 2012 r. poz. 161).

Organy zasadnie wskazały, że z uwagi na datę urodzenia wnioskodawcy tj. (...) sierpnia 1946 r. dla ustalenia jego statusu stosuje się przepisy ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. R.P. Nr 7, poz. 44 ze zm.). Zgodnie z art. 5 ww. ustawy przez urodzenie dzieci ślubne nabywają obywatelstwo ojca, a dzieci nieślubne obywatelstwo matki. Z uwagi na powyższe kwestią kluczową było ustalenie, czy rodzice skarżącego zawarli związek małżeński przed jego urodzeniem, czy też nie. W ocenie Sądu organy wnikliwie przeprowadziły postępowanie dowodowe, organ odwoławczy, wykonując wytyczne wynikające z wyroku NSA z dnia 1 grudnia 2016 r. (II OSK 430/15), podjął szereg działań zmierzających do ustalenia daty i miejsca zawarcia przez rodziców skarżącego związku małżeńskiego. Dopiero w toku ponownego rozpoznawania sprawy przez organ odwoławczy, skarżący wskazał, że związek małżeński został zawarty w R. przed wojną w 1939 r. Natomiast w oświadczeniu złożonym w październiku 2013 r., uzyskanym w toku postępowania za pośrednictwem Konsula Generalnego RP w K., wnioskodawca podał, że jego matka zaraz po wojnie wyszła za mąż za ojca wnioskodawcy. Organ odwoławczy zwracał się do Urzędu Stanu Cywilnego w R. o przesłanie aktu małżeństwa rodziców Wnioskodawcy zawartego w 1939 r. i uzyskał informację, że nie został odnaleziony taki akt małżeństwa, a jednocześnie, że dokonano sprawdzenia ksiąg małżeństw z okresu 1925-1942. Dodatkowo organ uzyskał również informację, że w Urzędzie Stanu Cywilnego w R. znajdują się księgi wyznania mojżeszowego do roku 1942 r. i w tych księgach nie odnaleziono aktu małżeństwa. Sprawdzone także pozostałe księgi małżeństw do 1955 r. i również nie odnaleziono aktu małżeństwa. Z pozyskanych informacji, wynika, że sprawdzone księgi są kompletne. Organ rozważał też kwestię zawarcia związku małżeńskiego przez rodziców skarżącego w formie religijnej, zważywszy na to, że skarżący przedstawił Orzeczenie Sądu Rabinackiego w T. – poprawione – z dnia 23 kwietnia 2017 r., z którego wynika, że rodzice skarżącego zawarli związek małżeński w mieście R. w roku 1939 r. Sąd podzielił pogląd organu, że przedmiotowe Orzeczenie Sądu Rabinackiego dowodzi zawarcia przez rodziców religijnego związku małżeńskiego. Jednocześnie Sąd podzielił pogląd wyrażony w wyroku WSA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2014 r. wskazujący, że istnienie takiego wyroku nie przesądza, że taki związek był skuteczny na gruncie przepisów państwowych obowiązujących w dniu zawarcia tego związku i w miejscu jego zawarcia. Sąd podzielił również pogląd Departamentu Legislacyjno-Prawnego Ministerstwa Sprawiedliwości przywołany w uzasadnieniu decyzji. Zdaniem Sądu, w tym kontekście prawidłowo organ odwoławczy prowadził ustalenia zmierzające do wyjaśnienia skutków prawnych zawarcia przez rodziców skarżącego małżeństwa religijnego. Zasadnie organ ustalił, że na obszarze, na którym znajdowało się R., obowiązywało prawo małżeńskie z 1836 r. i w świetle przepisów, związki małżeńskie zawierane były wobec duchownych poszczególnych uznanych wyznań, a po dopełnieniu ceremonii zawarcia małżeństwa proboszcz parafii zobowiązany był następnie spełnić obowiązki urzędnika stanu cywilnego, to znaczy musiał sporządzić cywilny akt małżeństwa. Zgodnie z art. 71 i 92 Kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego z 1825 r. akty stanu cywilnego miały być połączone z metrykami kościelnymi i w tym celu duchowny, powinien obok przepisów kościelnych dopełnić przepisów cywilnych, a dla wyznań niechrześcijańskich miały być wyznaczone osoby do spisywania aktów stanu cywilnego. Obowiązki wykonywania przepisów o aktach stanu cywilnego względem żydów określone zostały postanowieniem Rady Administracyjnej z 7 września 1830 r. I tak do obowiązków rabina należało utrzymywanie księgi zapisowej, czyli wpisywanie imienia, nazwiska i stanu wchodzących w związki małżeńskie, dzień i miejsce każdej ogłoszonej zapowiedzi mającego nastąpić małżeństwa (art. 4). Rabin utrzymujący księgę był osobiście odpowiedzialny za jej całość, porządek i ścisłą wierność zapisów. Zgodnie z art. 187 i 188 Prawa o małżeństwach w wyznaniach niechrześcijańskich obowiązkiem rabina było stawić się po odbytych obrzędach wraz z nowo zaślubionymi i świadkami przed urzędnikiem stanu cywilnego nie tylko do dopełnienia warunków cywilnych lecz także do złożenia świadectwa, że małżeństwo religijne zostało zawarte. Niedopełnienie obowiązków wynikających z postanowień Rady Administracyjnej z dnia 7 września 1830 r. powodowało, że w przypadkach gdy rodzice nowonarodzonego dziecka byli związani ślubem religijnym i nie posiadali aktu stanu cywilnego o ślubie, to dziecko nie mogło być zapisane, jako urodzone ze ślubnego małżeństwa, a tylko z matki niezamężnej (Prawa Żydów w Królestwie Polskim, zarys historyczny, oprac. Jakób Kirszt, Warszawa 1917).

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz.U. z dnia 13.10.1926 r. Nr 101, poz. 580) art. 14, forma zawarcia małżeństwa podlegała prawu obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego, do ważności małżeństwa wystarczyło zachowanie formy przepisanej przez prawo, którym oboje przyszli małżonkowie podlegają osobiście. W kontekście powyższego zasadna jest ocena organu, że z uwagi na brak rejestracji w księgach stanu cywilnego w R., nie jest możliwe przyjęcie, że rodzice skarżącego zachowali przy tej czynności formę wymaganą przez obowiązujące wówczas prawo, a w konsekwencji przyjęcie, że ich ślub wywołał skutki prawne w polskim prawie rodzinnym. Niewątpliwie rodzice wnioskodawcy zobowiązani byli do przestrzegania prawa polskiego. Tym samym bezzasadny jest zarzut skargi sformułowany w pkt 2 i 3. Wbrew twierdzeniom skarżącego, organ nie zakwestionował zawarcia związku małżeńskiego religijnego przez rodziców wnioskodawcy, co wynika ze złożonego Orzeczenia Sądu Rabinackiego. Natomiast ocena skutków prawnych zawarcia w takiej formie związku małżeń-

skiego była odmienna, niż ocena dokonywana przez skarżącego. Brak jest podstaw do stwierdzenia naruszenia art. 1145 KPC w zw. z art. 1146 KPC w zw. z art. 1147 KPC albowiem organ nie kwestionował podstawy prawnej wydania tego orzeczenia, kwestii merytorycznych z niego wynikających ani jego znaczenia, nie kwestionował zawarcia małżeństwa w formie religijnej. Orzeczenie Sądu Rabinackiego z 2017 r. dotyczy potwierdzenia małżeństwa zawartego przez rodziców wnioskodawcy w 1939 r. W dacie wydawania tego Orzeczenia rodzice wnioskodawcy nie żyli, i nie brali również udziału w postępowaniu prowadzonym przez Sąd Rabinacki, co ma szczególne znaczenie w aspekcie m.in. przesłanki negatywnej z pkt 3 art. 1146 KPC Orzeczenie Sądu Rabinackiego nie zostało umiejscowione w polskich księgach aktu stanu cywilnego, nie była też prowadzona sprawa przed sądem powszechnym zakończona wydaniem prawomocnego orzeczenia.

W zakresie złożonego przez wnioskodawcę aktu urodzenia Sąd wskazał, że organ nie zakwestionował podstaw prawnych do sporządzenia przedmiotowego dokumentu. Niewątpliwie akt urodzenia potwierdza fakt urodzenia dziecka, datę i miejsce oraz nazwiska i imiona rodziców, nie stanowi natomiast dowodu na okoliczność zawarcia związku małżeńskiego przez rodziców dziecka (por. wyrok NSA z 25 kwietnia 2008 r., sygn. II OSK 172/07). W aktach sprawy znajduje się korespondencja związana ze sporządzeniem przedmiotowego aktu i wynika z niej jednoznacznie, że kwestia ślubnego pochodzenia skarżącego, została ustalona nie na podstawie aktu małżeństwa rodziców skarżącego (który nie istnieje) ale na podstawie innych dokumentów sporządzonych na podstawie oświadczeń wnioskodawcy, czy zaświadczenia z karty rejestracyjnej obozu dla uchodźców "G.". Bezzasadne są zarzuty skargi dotyczące kwestii uznania dziecka przez ojca wnioskodawcy. W toku postępowania strona nie podnosiła, że nastąpiło uznanie dziecka przez ojca ale twierdziła, że wnioskodawca jest dzieckiem ślubnym. Natomiast na etapie składania skargi podniesiona została nowa okoliczność, co w ocenie Sądu potwierdza tylko fakt podawania przez stronę różnych danych na użytek prowadzonego postępowania. Akt urodzenia został również sporządzony w toku prowadzenia niniejszego postępowania.

W odniesieniu do zaświadczenia z obozu, Sąd podzielił ocenę dokonaną przez organ, że przedmiotowe zaświadczenie nie można uznać za dowód na zawarcie związku małżeńskiego. Z tego dokumentu wynika tylko, że matka wnioskodawcy figurowała w karcie rejestracyjnej pod nazwiskiem ojca wnioskodawcy, co wynikało z braku dokumentów tożsamości osób przebywających na terytorium Niemiec po zakończeniu wojny, jak również faktu, że rejestracja następowała wyłącznie na podstawie oświadczeń. Wobec powyższego, zdaniem Sądu, niezasadne są zarzuty skargi z pkt 4.

W ocenie Sądu, zasadnie organ ustalił, że wnioskodawca w dacie urodzenia nabył obywatelstwo polskie na podstawie przepisu art. 4 w zw. z art. 5 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego, przez urodzenie – jako dziecko nieślubne – z matki R. B. z domu J. Organ przeprowadził wnikliwe postępowanie ustalając, że matka wnioskodawcy w dacie urodzenia skarżącego posiadała obywatelstwo polskie i Sąd w całości podzielił ustalenia i ocenę dokonaną przez organ w tym zakresie.

W konsekwencji Sąd, za niezasadny uznał zarzut z pkt 1 skargi, albowiem powyższe ustalenie organu wynika jednoznacznie z uzasadnienia decyzji. Organ ustalił, że matka wnioskodawcy nabyła obywatelstwo izraelskie w dniu (...) listopada 1948 r. W dacie tej nie pozostawała ona w związku małżeńskim, a wnioskodawca był małoletni. Zasadnie organ uznał więc, że matka wnioskodawcy utraciła obywatelstwo polskie wobec zaistnienia przesłanek z art. 11 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego, matka wnioskodawcy nie podlegała bowiem powszechnemu obowiązкови wojskowemu w Polsce. Utraciła więc obywatelstwo polskie z mocy wyżej powołanego art. 11 przez nabycie obywatelstwa izraelskiego, a wraz z nią utracił obywatelstwo polskie na podstawie przepisu art. 11 ustawy jej małoletni syn M. B., który również w tej dacie nabył obywatelstwo izraelskie. Organ wnikliwie uzasadniał przyjętą w tym względzie ocenę, a Sąd podzielił pogląd zaprezentowany w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 maja 2015 r. sygn. akt. II OSK 2407/13 w zakresie jednolitości obywatelstwa rodziców i ich dzieci, w szczególności jednolitość obywatelstwa matki i nieślubnego dziecka, dokonany w oparciu o wykładnię systemową art. 11 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego.

Sąd nie podzielił wywodów skargi, że powyższa wykładnia jest niedopuszczalną wykładnią rozszerzającą art. 13 ww. ustawy. Biorąc pod uwagę ówczesne uwarunkowania obyczajowe, pozycję kobiet w rodzinie, życiu społecznym i zawodowym, niewątpliwie zasadne jest stosowanie analogicznego rozwiązania jak przy utracie obywatelstwa przez męża i ojca na żonę i dzieci do 18 roku życia. W przedmiotowej sprawie zaistniała również kwestia pozbawienia ochrony prawnej dziecka w związku z utratą przynależności państwowej albowiem wnioskodawca ma obywatelstwo izraelskie, a dopiero po kilkudziesięciu latach wystąpił o potwierdzenie innego obywatelstwa. Zasadnie organ ustalił również, że po utracie obywatelstwa polskiego, wnioskodawca w okresie późniejszym go nie nabył. Z tych względów niezasadny jest zarzut z pkt 5 skargi.

Organ prowadził postępowanie zgodne z wytycznymi wynikającymi z wyroku NSA i zgromadził pełen materiał dowodowy. Brak jest podstaw do przyjęcia, że organ dokonał oceny prawnej sprzecznej z rozstrzygnięciem NSA. Z zasad-

nienia wyroku wynikała konieczność poszukiwania materiału dowodowego i obowiązek dokonania oceny w całokształcie zgromadzonego materiału dowodowego.

Biorąc pod uwagę całokształt okoliczności sprawy, różne informacje podawane w zakresie najistotniejszej informacji, tj. daty i miejsca zawarcia związku małżeńskiego przez rodziców skarżącego, fakt, że w Urzędzie Stanu Cywilnego znajduje się komplet ksiąg metrykalnych wyznania mojżeszowego z lat 1925-1942, oraz to, że dokumenty składane przez skarżącego w postaci aktu urodzenia i Orzeczenia Sądu Rabinackiego, zostały sporządzone w toku i na pożytek niniejszego postępowania oraz na podstawie samych oświadczeń skarżącego, uznać należy, że ocena materiału dowodowego dokonana przez organ nie jest oceną dowolną, ale dokonaną na podstawie całokształtu okoliczności tej konkretnej sprawy i jest zgodna z wiedzą, doświadczeniem życiowym i logiką. W tym zakresie, zdaniem Sądu, nie można podzielić zarzutów skargi, że ocena dokonana przez organ stoi w sprzeczności z aktualną linią orzecznictwa. Brak jest też podstaw do stwierdzenia naruszenia art. 76 § 1 KPA w aspekcie oceny złożonych przez wnioskodawcę dokumentów urzędowych.

Sąd uznał, że organ w sposób prawidłowy zebrał materiał dowodowy w sprawie i dokonał wnikliwej jego oceny. Sąd nie dopatrzył się wskazanych w skardze uchybień w zakresie naruszenia przepisów procedury. Postępowanie było prowadzone zgodnie z zasadami wynikającymi z art. 7, 77 i 80 KPA. Organ odwoławczy dokonał wyczerpującego zebrania materiału dowodowego i wnikliwie go rozpatrzył, ocena tego materiału nie jest dowolna, a została dokonana na podstawie ustalonych faktów, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie. Postępowanie było prowadzone zgodnie z zasadą prawdy obiektywnej, nie został naruszony słuszny interes skarżącego. Sam fakt wydania decyzji niezgodnej z wolą strony, nie uzasadnia przyjęcia naruszenia przez organ przepisów postępowania przy prowadzeniu sprawy. Nie doszło również do naruszenia art. 8 KPA, albowiem postępowanie było prowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Zgodnie z wymogami art. 107 § 3 KPA zostało sporządzone uzasadnienie decyzji, wskazuje ono fakty, które organ uznał za udowodnione oraz dla czego innym dowodom odmówił wiarygodności, wskazuje podstawę prawną rozstrzygnięcia. Organ odwoławczy utrzymując prawidłową decyzję organu I instancji nie naruszył dyspozycji art. 138 § 1 pkt 1 KPA.

W ocenie Sądu, brak było podstaw do uznania, że doszło do naruszenia przepisów art. 10 ust. 3 w zw. z art. 55 w zw. z art. 66 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim.

Od powyższego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie skargę kasacyjną wniósł M. B. podnosząc zarzuty naruszenia:

1) art. 4 pkt 1 w zw. z art. 5 względnie art. 4 pkt 2 w zw. z art. 6 ustawy z dnia 20 lutego 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego poprzez przyjęcie, że skarżący nie nabył z chwilą urodzenia obywatelstwa polskiego,

2) niewłaściwe zastosowanie art. 1145 K.p.c. w zw. z art. 1146 K.p.c. w zw. z art. 1147 K.p.c. w zw. z art. 7, art. 76 § 1, art. 77, art. 80 i art. 107 § 3 KPA poprzez uznanie, że orzeczenie Okręgowego Sądu Rabinackiego w T. z dnia 30 kwietnia 2017 r. nie wywołało skutków w prawie polskim dla wykazania "ślubnego" pochodzenie skarżącego,

3) błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 58 i art. 179 prawa małżeńskiego zawartego w Zwodzie Praw Cesarstwa Rosyjskiego z dnia 16/28 marca 1832 r. poprzez uznanie, iż dla skuteczności w prawie polskim zawartego małżeństwa w formie wyznaniowej (judaizm) przez rodziców skarżącego w 1939 r. w Radomsku wymagane było sporządzenie i zarejestrowanie aktu małżeństwa w księgach stanu cywilnego,

4) niewłaściwe zastosowanie art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2014 r. poz. 1741), art. 76 KPA oraz art. 1138 K.p.c. poprzez dokonanie ustaleń sprzecznych z treścią niemieckiego aktu urodzenia w zakresie "ślubnego" pochodzenia skarżącego,

5) niewłaściwe zastosowanie art. 11 i 13 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że utrata obywatelstwa polskiego przez matkę skarżącego będącą "nieślubnym" dzieckiem prowadzi jednocześnie do utraty także przez niego obywatelstwa polskiego,

6) art. 190 PostAdmU poprzez przyjęcie przez Wojewódzki Sąd Administracyjny odmiennej wykładni prawa niż wyrażona w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 grudnia 2016 r. sygn. akt II OSK 430/15 poprzez uznanie, iż dla skuteczności w prawie polskim zawartego małżeństwa w formie wyznaniowej (judaizm) wymagane było sporządzenie i zarejestrowanie aktu małżeństwa w księgach stanu cywilnego,

7) art. 141 § 4, art. 134, art. 145 § 1 pkt 1 lit. c, art. 151 PostAdmU oraz art. 7, art. 16 § 1, art. 76 § 1, art. 77, art. 80 i art. 107 § 3 KPA oraz art. 138 § 1 pkt 1 KPA w zw. z art. 10 ust. 3 w zw. z art. 55 w zw. z art. 66 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim poprzez błędne ustalenie "nieślubnego" pochodzenia skarżącego i utraty przez niego wraz z matką z dniem 29 listopada 1948 r. obywatelstwa polskiego.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej przedstawione zostały argumenty mające, zdaniem skarżącego kasacyjnie, potwierdzać zasadność podniesionych w niej zarzutów.

Naczelny Sąd Administracyjny zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie należy wskazać, że Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznaje sprawę tylko w granicach skargi kasacyjnej (art. 183 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm., dalej jako PostAdmU), z urzędu biorąc pod uwagę jedynie nieważność postępowania, co oznacza związanie przytoczonymi w skardze kasacyjnymi jej podstawami, określonymi w art. 174 PostAdmU. Nadto, zgodnie z treścią art. 184 PostAdmU, Naczelny Sąd Administracyjny oddala skargę kasacyjną, jeżeli zaskarżone orzeczenie mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu.

Zdaniem Naczelnego Sądu Administracyjnego, skarga kasacyjna wniesiona przez M. B. ma usprawiedliwione podstawy.

Za zasadny uznać należy zarzut naruszenia art. 4 pkt 1 w zw. z art. 5 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 roku o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 7, poz. 44).

Art. 4 pkt 1 ww. ustawy stanowił, że obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie. Z kolei art. 5 tej ustawy stanowił, iż "przez urodzenie dzieci ślubne nabywają obywatelstwo ojca, dzieci nieślubne - obywatelstwo matki. Dzieci rodziców niewiadomych, urodzone lub znalezione na obszarze Państwa Polskiego, uważane były za obywateli polskich, o ile nie zostało wykazane ich inne obywatelstwo.

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego, za nieuzasadniony uznać należy pogląd organów administracji, zaakceptowany przez Sąd I instancji, że wnioskodawca był dzieckiem nieślubnym, a w konsekwencji nie nabył obywatelstwa swojego ojca.

Stanowisko organu administracji oparte jest na założeniu, że ślub religijny jaki zawarli rodzice wnioskodawcy nie wywołał skutków w sferze prawa cywilnego, gdyż nie został sporządzony akt stanu cywilnego, który potwierdzałby w sferze cywilnoprawnej skutki zawarcia ślubu religijnego.

Z akt sprawy wynika, że rodzice wnioskodawcy byli pochodzenia żydowskiego i przed wzięciem ślubu religijnego mieszkali w R. Tam też w 1939 r. przed wybuchem wojny wzięli ślub religijny. Dokładna data zawarcia ślubu nie jest znana. Z twierdzeń wnioskodawcy wynika, że ślub miał miejsce przed wybuchem wojny w 1939 r., gdyż po tym zdarzeniu rodzice wnioskodawcy uciekli na teren Związku Radzieckiego. Nie jest kwestionowany fakt, że rodzice wnioskodawcy w chwili jego narodzenia posiadali obywatelstwo polskie.

W zachowanych w całości księgach małżeństwa z lat 1925 – 1942 nie ma zapisu, by fakt zawarcia ślubu religijnego przez rodziców wnioskodawcy został odnotowany.

W ocenie organu administracji ślub religijny wywoływał skutki w sferze prawa cywilnego dopiero po sporządzeniu aktu stanu cywilnego. W sytuacji, gdy akt taki w odniesieniu do rodziców wnioskodawcy nie został sporządzony nie można ich związku traktować jako małżeństwa.

Zdaniem NSA, z poglądem tym zgodzić się nie można. Miejscowość R. leżała na terenie dawnego zaboru rosyjskiego, w tzw. Królestwie Polskim. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w okresie międzywojennym, nie doszło do unifikacji prawa rodzinnego. Zagadnienia te nadal regulowane były przez przepisy prawa dawnych państw zaborczych. W zaborze rosyjskim na terenie Królestwa Polskiego kwestie stosunków rodzinnych regulowało Prawo o małżeństwie z 16/28 marca 1836 r. ustanowione przez Cesarza Wszechrosji i Króla Polski Mikołaja I (Dziennik Praw Tom XVIII nr 64).

Ww. Prawo o małżeństwie miało zastosowanie do rodziców wnioskodawcy na mocy ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz.U. Nr 101, poz. 580). Art. 14 tej ustawy stanowił, że forma zawarcia małżeństwa podlega prawu, obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego. Do ważności małżeństwa wystarczy zachowanie formy, przepisanej przez prawo, którym oboje przyszli małżonkowie podlegają osobiście.

Art. 179 Prawa o małżeństwie stanowił m.in, że małżeństwa starozakonnych i mahometan podlegają co do wszelkich szczegółów religii właściwej. Z kolei art. 185 tego Prawa stanowił, że obchód ślubu powinien być dopełniony przez duchownego przełożonego gminy, lub przez starszego gminy, w której osoby biorące ślub są zamieszkałe, albo przez duchownego lub starszego gminy najbliższej według właściwego obrządku małżonków. Z art. 187 Prawa o małżeństwie z

kolei wynikało, że gdy zostanie zawarte małżeństwo między osobami wyznania mojżeszowego rabin lub inny duchowny, który dopełnił obchodu religijnego powinien udać się ze świadkami i narzeczonymi do urzędnika utrzymującego akta stanu cywilnego a ten według udzielonych mu objaśnień powinien sporządzić akt małżeństwa w sposób opisany w art. 58 Prawa małżeńskiego. Art. 58 Prawa małżeńskiego określał co powinien zawierać tzw. akt cywilny. Jednym z jego elementów (pkt 8) było oświadczenie duchownego, że małżeństwo religijne zostało zawarte.

Art. 231 Prawa małżeńskiego z 1836 r. stanowił, że dowodem zawartego małżeństwa będzie akt sporządzony po dopełnieniu religijnego obrzędu w myśl art. 58 tego Prawa. Art. 232 ww. aktu prawnego stanowił, że gdyby księgi utrzymywane nie były, zaginęły, lub gdyby akt w nich spisany został wydarty lub uległ zniszczeniu zawarte małżeństwo może być udowodnione dokumentami lub zeznaniami świadków. Dowód z dokumentów lub zeznań świadków mógł być dopuszczony także wówczas, gdy akt nigdy nie był spisany, a znajdowały się ślady zawartego małżeństwa bądź to w księgach stanu cywilnego bądź w księgach kościelnych.

Skoro w świetle art. 232 Prawa małżeńskiego z 1836 r. można było ustalić, iż małżeństwo zostało zawarte mimo niesporządzenia aktu cywilnego, to oznacza to że dla zawarcia małżeństwa akt cywilny nie miał konstytutywnego znaczenia, a jedynie znaczenie dowodowe. Tym samym zawarcie małżeństwa następowało z chwilą dopełnienia czynności wynikających z wymogów stawianych przez przepisy prawa religijnego.

Sprawy związane ze sporządzaniem aktu stanu cywilnego dokumentującego zawarcie związku małżeńskiego przez wyznawców religii mojżeszowej regulowały też przepisy kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego (art. 71 – 142) oraz również postanowienie Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego z dnia 7 września 1830 r. o zaprowadzeniu okręgów dozorów bóżniczych i oznaczeniu powinności rabinów (Dz. pr. t. XIII, str. 147). Zostały one uchylone dopiero na mocy art. IV pkt 5 i 8 dekretu z dnia 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. Nr 48, poz. 273).

Ww. postanowienie Rady Administracyjnej Królestwa zostało wydane w wykonaniu art. 93 kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego, który stanowił, że względem żydów urządzenia administracyjne przepiszą szczególne środki, dążące do ścisłego wykonania przepisów prawa o aktach stanu cywilnego.

W powołanym przez Sąd I instancji opracowaniu Jakuba Kirsztora "Prawa żydów w Królestwie Polskim zarys historyczny" zawarte zostało stwierdzenie, że Komisja rządowa sprawiedliwości zawiadomiła Komisję rządową spraw wewnętrznych, iż "przy prowadzeniu na drodze kryminalnej rozmaitych spraw przeciwko starozakonnym, po zbadaniu niektórych żydów i rabinów, osiągnięte zostało to nieomyślnie przekonanie, że znaczna część żydów uboższych i mniej oświeconych zawiera i zrywa związki małżeńskie, bez udziału władz prawem oznaczonych, bez żadnych form, aktów piśmiennych, ani kontroli, bez zadość uczynienia najistotniejszym warunkom, do ważności małżeństwa przez prawo wymaganym, że żydzi owi, płodząc dzieci w związkach przez prawo za żadne uważanych, lub jako cudzołożne potępianych, meldują je urzędnikom stanu cywilnego i policji za dzieci prawe; że akta urodzenia takich dzieci, na deklaracji fałszywej świadków oparte, są fałszem, przez co nie tylko, prawa cywilne są pomijane i gwałcone, ale nawet czyny kryminalne fałszu i cudzołóstwa uchodzą bezkarnie. Mając zaś na względzie, że przepisy prawa cywilnego i kodeksu kar do tych nadużyć zastosować się dające są dostateczne i jasne i nie zachodzi potrzeba żadnych w nich zmian, uzupełnień lub ulepszeń na drodze prawodawczej, wnosi o rozciągnięcie ściślejszego dozoru nad wykonawcami istniejących przepisów, oraz o czuwanie nad ruchem, zmianami i kontrolą ludności żydowskiej. Z tych względów Komisja rządowa spraw wewnętrznych w postanowieniu z dnia 10/22 października 1859 r. poleciła: 1) aby do ściślejszej kontroli ludności żydowskiej, a przez to dla ułatwienia możliwości wyśledzenia gnieźdzącej się pośród niej nadużyć, i obmyślenia przeciwko takowym środkom zaradczych, przy spisywaniu ludności lub zaciąganiu do ksiąg ludności żydów nowoprzybyłych, tak do miast, jako też wsi, żądano od osób mieniących się być małżonkami złożenia dowodu piśmiennego legalności ich związku, to jest aktu przez właściwego urzędnika stanu cywilnego spisanego, i na tej dopiero zasadzie wciągano ich do ksiąg ludności, jako małżonków. 2) aby po urodzeniu się każdego dziecka w rodzinie żydowskiej, wymagano nie tylko spisywania metryki jego urodzenia, ale nadto złożenia zarazem aktu małżeństwa jego rodziców, przez urzędnika stanu cywilnego wydanego, i na mocy takowego jedynie aktu, w księgach stanu cywilnego zapisywano dziecko urodzone za prawe 3) aby władza administracyjnopolicyjna za dostrzeżeniem względem żydów uchybienia przeciwko przepisom o aktach stanu cywilnego, donosiła o tem wprost od siebie prokuratorowi Królewskiemu przy właściwym Trybunale cywilnym. W tymże duchu wydane też zostało postanowienie tejże Komisji z dnia 18 lutego/1 marca 1860 r. za Nr 3675)".

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego, ww. postanowienie Komisji z dnia 18 lutego/1 marca 1860 r. jest aktem niższego rzędu w stosunku do Prawa małżeńskiego z 1836 r. i zawarte w nim wskazówki odnośnie do sposobu postępowania urzędników państwowych w odniesieniu do osób narodowości żydowskiej nie mogły modyfikować przepisów Prawa małżeńskiego. W oparciu o zawarte w tym postanowieniu rozwiązania nie można uznać, że w świetle przepisów

Prawa małżeńskiego, za dzieci ślubne można uznać tylko te dzieci, których rodzice oprócz ślubu religijnego legitymowali się także potwierdzającym zawarcie tego ślubu aktem cywilnym małżeństwa.

Organy administracji aktualnie prowadzące postępowanie nie są związane przepisami regulującymi postępowanie dowodowe zawarte w Prawie małżeńskim, tylko obecnie obowiązującymi przepisami, to jest przepisami KPA oraz ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim.

Kwestia mocy dowodowej aktu małżeństwa była przedmiotem szczegółowej analizy przez Naczelny Sąd Administracyjny w sprawie o sygn. akt II OSK 430/15. W wyroku tym wyrażony został pogląd, że fakty z dziedziny stanu cywilnego istnieją i mogą wywierać skutki prawne od chwili, gdy nastąpiło zdarzenie fizyczne lub gdy dokonano określonej czynności prawnej, a nie od chwili dokonania wpisu do ksiąg stanu cywilnego (sporządzenia aktu). Nie ma znaczenia konstytutywnego sporządzenie aktu małżeństwa – znaczenie takie ma złożenie przez przyszłych małżonków zgodnego oświadczenia woli w sposób prawnie określony. Czym innym jest natomiast moc dowodowa aktów stanu cywilnego. Od wejścia w życie dekretu z dnia 25 września 1945 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (dekret wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.) akty stanu cywilnego są przede wszystkim kwalifikowanym dowodem zdarzeń w nich stwierdzonych. Szczególna moc dowodowa aktów stanu cywilnego rozciąga się na akty stanu cywilnego sprzed wejścia w życie dekretu z dnia 25 września 1945 r. Moc dowodową aktów stanu cywilnego, a więc tym samym rolę stanu zarejestrowanego, określa się jako wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych. Akty te stanowią dokumenty urzędowe i są kwalifikowanym dowodem stanu cywilnego, w tym sensie, że złożenie wypisu takiego aktu zwalnia od składania innych dowodów dla wykazania stanu cywilnego. W piśmiennictwie prawniczym przyjmuje się jednak, że wyjątkowo stan cywilny może być dowodzony za pomocą innych dowodów (J. Litwin, Prawo o aktach stanu cywilnego, Komentarz, Warszawa 1960 r., str. 203 i następne; System prawa rodzinnego i opiekuńczego, Warszawa 1985 r., str. 80 i następne). Taka wyjątkowa sytuacja może być związana ze stanem w okresie II wojny światowej, przed wejściem w życie dekretu z dnia 25 września 1945 r., w okresie obowiązywania na ziemiach polskich rozproszonych przepisów dotyczących stanu cywilnego, uchylonych dekretem z dnia 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo o aktach stanu cywilnego, ale także z sytuacją osobistą osób pochodzenia żydowskiego w okresie wojny.

Przytoczony wyżej pogląd Naczelnego Sądu Administracyjnego należy w pełni podzielić. Ma on odpowiednie zastosowanie również w niniejszej sprawie. Brak aktu małżeństwa nie może być przeszkodą w ustaleniu, że małżeństwo to zostało zawarte. Z oświadczenia ojca skarżącego złożonego w trakcie sporządzania aktu urodzenia wynika, że związek małżeński z matką skarżącą kasacyjnie zawarty został w formie religijnej. Małżonkowie byli osobami pochodzenia żydowskiego. Zgodnie z treścią art. 46 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego rabin miał wyłączne prawo udzielania ślubów i rozwodów w obrębie swojej gminy, z zastrzeżeniem praw rabinów stowarzyszeń wyznaniowych. Zawarcie związku małżeńskiego miało mieć miejsce w 1939 r. przed wybuchem II wojny światowej. Nie można wykluczyć, że małżeństwo zostało zawarte tuż przed wybuchem wojny i rodzice skarżącego w związku z ucieczką z terenu działań wojennych mogli nie dopełnić formalności w postaci zarejestrowania zawartego związku małżeńskiego i uzyskania aktu małżeństwa. W takiej sytuacji, w ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego, niemożliwością byłoby wymagać od osób narodowości żydowskiej podjęcia próby zgłoszenia faktu zawarcia małżeństwa. Nie można tym samym uznać, że brak aktu małżeństwa musi skutkować niemożliwością ustalenia faktu zawarcia małżeństwa rodziców skarżącego kasacyjnie. Fakt zawarcia małżeństwa przez rodziców skarżącego kasacyjnie może być dowodzony także za pomocą innych dowodów.

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego dowodami potwierdzającymi okoliczność, że ojciec skarżącego kasacyjnie pozostawał w związku małżeńskim z jego matką przed urodzeniem się skarżącego kasacyjnie i skarżący kasacyjnie jest dzieckiem ślubnym w niniejszej sprawie są: akt urodzenia oraz pismo Kierownika Urzędu Stanu Cywilnego Miasta K. z dnia (...) maja 2014 r.

W ww. piśmie z dnia (...) maja 2014 r. wskazano na jakiej podstawie urzędnik USC w K. uznał, że rodzice skarżącego kasacyjnie byli małżeństwem, a skarżący kasacyjnie jest dzieckiem ślubnym. Jak wynika z treści tego pisma na podstawie kart rejestracyjnych obozu uchodźców "G." udało się ustalić, że skarżący kasacyjnie urodził się w miejscowości K.. Z kart rejestracyjnych tego obozu wynikało również, że matka skarżącego kasacyjnie figurowała pod nazwiskiem "B. z domu J.". Dokumenty te w ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego słusznie uznane zostały za dowody mogące potwierdzać oświadczenie skarżącego kasacyjnie, że jego rodzice zawarli związek małżeński przed jego urodzeniem. To z kolei pozwala stwierdzić, że akt urodzenia skarżącego kasacyjnie powinien być uznany za dowód tego, że urodził się on jako dziecko ślubne.

Odnosnie do dowodu w postaci wyroku Sądu Rabinackiego w T. z dnia 30 kwietnia 2017 r. stwierdzić należy, że w niniejszej sprawie zbędnym było branie go pod uwagę jako dowodu zawarcia małżeństwa przez rodziców skarżącego

kasacyjnie, w sytuacji gdy istotne dla rozstrzygnięcia sprawy ustalenia mogły zostać poczynione w oparciu o akt urodzenia skarżącego kasacyjnie.

Zarzut naruszenia art. 4 pkt 1 w zw. z art. 5 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 roku o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 7, poz. 44) sam w sobie był wystarczający do uwzględnienia skargi kasacyjnej jak również uwzględnienia skargi wniesionej do Sądu I instancji. W tej sytuacji dokonywanie oceny zasadności pozostałych podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów stało się zbędne.

Z przytoczonych wyżej względów Naczelny Sąd Administracyjny, na podstawie art. 188 PostAdmU, art. 145 § 1 pkt 1 lit. c PostAdmU oraz art. 203 pkt 1 PostAdmU oraz art. 200 PostAdmU, orzekł jak w sentencji.